

באר ה"אור הזחיים הקדוש"

פרשת שמיי' פ"ד

סדר לימוד ב"אור הזחיים" הקדוש כתקנת מורינו הגאון רבי אלימלך בודרמן שליט"א

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: {ט' א'}

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: {ט' א'}
ומגילה (ק"ה) אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידנו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער, ומקשה והכתיב ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום בריאת שמים וארץ כתיב הכא ויהי וגו' וכתבי התם (בראשית ט"ו) ויהי ערב ויהי בקר וגו', ומתרץ הא מתו נדב ואביהוא, ומקשה עוד ויהי בשמונים שנה (מ"א) ויהי כאשר ראה יעקב (ויג' כ"ט) וגו' ויהי ערב ויהי בקר וגו', ומתרץ רב אשי כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי בימי אינו אלא לשון צער ע"כ, החי יתן אל לבו למקשה מפסוק ויהי ביום השמיני והעלים עין ממה שלפניו ויהי ערב ויהי בוקר שממנו למד ויהי ביום השמיני, ולזה יכולני לומר שמקשה משניהם יחד ולהגדיל קושייתו הוסיף גם פסוק ויהי ביום השמיני לומר כי רבים ויהי שהם לשון שמחה, או אפשר שנתכוין לומר לו שאדרבא להפך כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון שמחה כדרך שלמד התנא מויהי ביום השמיני מויהי ערב אם כן כל ויהי לא יגרע עינה מזה. גם בזה לא יוכל לדחות כי דבריו הם במן הסתם ולא במקומות שגילה הכתוב בפירוש, כי הרי התנא למד מויהי ערב וגו'. אלא תגדל התמיה על המתרץ, כי מה מתרץ הרי מתו נדב ואביהוא, תירוצו זה מועיל לויהי ביום השמיני ולא לויהי ערב ויהי בוקר שממנו למד ויהי ביום השמיני, ואין לומר שהיה לו איזה ענין לומר שגם בו ביום היה איזה צער, שהרי מצינו כשחזר המקשה והקשה ממנו חזר לאחריו והודה חצי הודאה. ועוד מעיקרא למה לא נתן לב רבי לוי מעצמו לכתובים שמוכיחים שיש ויהי שהוא שמחה, והיה לו לחלק מעצמו:

אכן נראה כי כוונת ר' לוי גם כן לא היתה אלא כדברי רב אשי, ולזה לא אמר אלא אמר רב אשי שיהיה נשמע שסותר דברים הראשונים, שגם יוסבלו דברי רב אשי בדברי ר' לוי, שהרי מקראות ויהי רבים ונכבדים, אלא שהמקשה סבר כי לכל ויהי הוא אומר, ונתחכם להקשות מויהי ביום השמיני כי אין הפרש בין ויהי בימי לויהי ביום, ורצה לסתור הכלל אפילו במקום שיאמר ויהי בימי, והמתרץ תירץ כי שם מתו נדב ואביהוא, כי לא רצה לחלק בין ויהי בימי לויהי ביום, כי אין הפרש, ואין הוכחה מתשובה זו שסובר אפילו ויהי לבד הוא לשון צער, כי לא הוכרח לתרץ זה אלא לצד שהקשה מויהי ביום. ואחר כך חזר להקשות אפילו מויהי לבד, ונתחכם המקשה להקדים פסוק ויהי בשמונים שנה לגלות על ויהי ערב שמלבד שלא היה שם צער היה בו שמחה. והגם שמדברי הברייתא שהביא למעלה מוכח שהיה שמחה לפניו, אינו אלא דברי התנא, אבל אין הוכחה מהכתוב אלא שלא היה צער אבל שמחה מנין, לזה הקדים פסוק ויהי בשמונים שנה שזה ודאי שמחה יגיד בבנין בית המקדש (פסוקים טו) דכתיב (שם ט"ז) ביום שמחת לבו, וזה יגיד על

ויהי כאשר ראה יעקב ויהי ערב וגו' שאינם אלא שמחה, ואמר רב אשי ויהי איכא ואיכא כו', וכן היתה דעת המתרץ ראשון אלא שקדם רב אשי ותירץ. ואולי גם מתרץ ראשון רב אשי הוא והזכיר שמו במסקנא, או ב' סתמי תלמוד הם, וגו' דרכים אלו הם שאנו הולכים בהם בשבילי התלמוד. נמצאת אומר כי אפילו לרב אשי ויהי ביום הוא כויהי בימי, והצער הוא שמתו נדב ואביהוא שאין כמותם בכל ישראל, וזולת זה לא היה אומר הכתוב ויהי, וגם אומרו (ויג' כ"ט) ויהי ביום השלישי, גם שם הרי פרושה נשמתם של כל ישראל כאומרם ז"ל (שם פס' וזולת זה לא היה אומר ויהי ביום:

ואולי נראה עוד כי הצער שגיד הכתוב הוא של משה המוזכר בכתוב כי ראה גדולתו וגדולת זרעו ביד אהרן ובניו, וצא ולמד צער הקנאה מדבר טוב מה עושה ממעשה בניו של שמעון הצדיק (מנחות ק"ט), וישתנה מה שלפניו שהיתה לו ולזרעו אחריו, ולצד שהפציר בשליחות פרעה חרה אפו בו ביום ההוא ועזבו מהיות כהן לעולם, וכשהגיע יום הפקידה נצטער על אשר פרח ממנו עוז תפארת כהונת עולם, והגם כי עצם מאוד בצדקות ובענוה, הלא כל לב חי מרגיש ובפרט בדבר מצוה יקרת הערך ומופלאה כזאת. ואולי כי צער זה רמזו הכתוב בפסוק (ו"ה) ויהי ביום כלות משה שהוא עצמו יום זה, ומיתת נדב ואביהוא רמז כאן בפסוק ויהי ביום השמיני:

ביום וגו' קרא משפ לאהרן וגו'. דע כי העושה דבר כזה שיתן גדולה הנודעת לו לזולתו, לו יהיה אחיו, כאשר יתחייב לעשותה, לא ישלוט בנפשו עשותה בג' שלמיות, הא' שיעשנה במהירות, והב' בצירוף בחינת ההדרגות שישנה בדבר. הג' עשיית הדבר בפרסום לפני רבים, והודיע הכתוב כי שלשתם יחד שלט משה בנפשו ועשאם. כנגד המהירות אמר ביום השמיני, פירוש בהיות הבקר טהור לב לא עכב אלא תיכף קרא לאהרן לתת לו הכהונה ולא נתעצל. ב' עשה הדבר בצירוף בחינת ההדרגות שנתן הכהונה לאהרן ולבניו יחד, הגם כי בזה יגדל העצבון בלבו שיראה גדולה מושכת לאהרן ובניו ואשר יעצב אל לבו יעשה הדבר בהדרגות, בתחלה יקרא לאהרן ואחר כך לבניו, כי לא היה הכרח בקריאת הבנים אז עם אהרן. הג' במצב כל הזקנים דכתיב ולזקני ישראל לעשות הדבר בפומבי בפני רבים ונכבדים, וזה יורה על שלימות הרצון לעשות רצונו ית', וכפה הרגשותיו:

ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה: {ט' א'}

מדבר לאמר. צריך לדעת מה טעם ידבר כאן אהרן לישראל ולא משה הרגיל ואולי כי לצד שאמר להם למי זה התפרקו וגו' לזה יצו ה' אליו כי ידבר להם להביא כפרה שעיר עזים הפה שאסר הוא הפה שהתיר וכבר כתבנו בכמה מקומות דברי

ערלת לבבכם וגו' ואם עשיתם זה וירא אליכם כבוד ה' עד כאן, והם דברינו עצמם:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֹהֶרֶן קִרְב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וְאֵת עֲלֹתְךָ וְכֹפֶר בַּעֲדָה וְבַעֲד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת קִרְבֶּן הָעָם וְכֹפֶר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' : {ט' ז'}

וכפר בעדך ובעד העם. משמע כי כפרת אהרן נוגעת גם לעם. והטעם הוא לצד כי חטא אהרן ישראל היו לו סיבה לחטוא שאמרו לו (מקל נב) קום עשה לנו וגו', וכל עוד שלא נתכפר אהרן ישנו החטא לעושהו ולמסבב עושהו, ואחר שנתכפר נתכפרו שניהם, לזה אמר לו וכפר בעדך ובעד העם:

וַיִּקְרַב אֹהֶרֶן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ : {ט' ה'}

ויקרב אהרן אל המזבח. ירמוז לדבריהם ז"ל שאמרו (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) שאלו לנבואה חוטא מה עונשו אמרה הנפש החוטאת היא תמות, ולצד רחמי ה' אמר יביא קרבן, שעיקר מעשה הקרבן היא מחשבת המקריב כי הוא החייב בכל המעשה אשר יעשה בקרבן ההוא ליזבח ולהשרף על האש ויהיה לו מחשבה זו לכפרה, והוא אומר ויקרב אהרן אל המזבח פירוש הוא עצמו הכין לשום אשם נפשו, וקרב למזבח פירוש לזביחה לאישים, ועשה השחיטה במקומו לעגל לצד רחמי ה' שנתרצה להביא חליפתו:

וראיתי לתת לב בענין לפי מה שקדם לנו (פנחמנח שפטים) כי נשבע ה' להעמיד העולם וברואיו במשפט, וכל האומר הקב"ה וותרן יותרו בני מעיו (ירושלמי שקלים פ"ה ה"א), אם כן אם הנפש החוטאת משפטה היא תמות כמאמר הנביא (יחזקאל יח) איך יביא קרבן ויפטר, ונראה כי טעם נכון יש בדבר על פי המשפט, כי כשהאדם חוטא אין בחינתו בחינת אדם, על דרך אומרים ז"ל (פסוק נ.ג.) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ונעשה בהמה וביום שחזר בתשובה רוח היא באנוש ועלה ממדריגת בהמה למדריגת אדם, האם ראוי הוא להמית אדם זה תחת בהמה, לזה יביא דוגמת החוטא שהוא בהמה וישתתף עמה בצער החושב כי ראוי הוא לעשות בו משפט זה, וכפי זה חלק רוח המרגיש הוא מציל את האדם בהערה זו, והוא מה שאמר הכתוב (פסלים לו) אדם ובהמה תושיע ה' כי חלק הבהמי שבאדם בהצטרפותו עם האדם שהיא בחינת ההשכל נושע בו פירוש לצדו כדי שלא יענש והוא אינו ראוי לעונש, ובזה אפילו בדין הקרבת הקרבן בעד החטא הוא על קו המשפט, כאמרו (ספ) משפטיך תהום רבה אדם

ובהמה תושיע ה':

רו"ל כי החטא יפעיל הגנאי במקומו והתיקון צריך להיות מכוון כנגדו והוא אומר **תדבר לאמר פי'** תדבר דיבור שיש בו מעלה וזכות כנגד דיבור שהיה בו השפלה אשר פרע בו את העם. עוד נראה כי לצד שעלה אהרן במעלה הנפלאה הלז מתוך כל ישראל בו בחר ה' לו"א אליו משה שידבר לישראל אמירות רכות והוא אומר **לאמר** וכן תמצא שאמר כי היום ה' נראה אליכם פי' כל המושג וכל הרצון אינו אלא לצד ישראל כאמרו אליכם ולא לי וכדרך שמצינו שאמר משה לישראל הלא כ"ז שהיו ישראל נזופים לא דבר ה' עם משה כי כל המושג אינו אלא לצד מעלת ישראל:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וִירָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה' : {ט' ו'}

זה סדכר וגו'. צריך לדעת מה הוא הדבר. ורש"י פירש על הקרבת אהרן. ואין זה פשוט מאמר הכתוב שאמר תעשו ונראה שיכוין לומר על המעשה שהזכיר הכתוב בסמוך דכתיב ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', דקדק הכתוב לומר לפני ה' ולא אמר לפני אהל מועד גם לא היה צריך לומר שהרי אמר בסמוך ויקחו וגו' אל פני אהל מועד, אלא ירצה לומר שהכינו עצמם בערך השלימות והמושכל והערכת עמידתם שהיא לפני ה', ובחינה זו היא השגת תכלית השלימות, כמאמר דוד (פסלים נט) שויתי ה' לנגדי תמיד כי בזה לא ימוט מימינו שהיא התורה, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו וכו' כשיבתו וכו' לפני מלך ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים, וכשהשכיל משה במעשה זה אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו פירוש צוה ה' שתעשו אותו, שתהיו תמיד מעריכים בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה', וידא אליכם כבוד ה' עוד יכוין בכלל אומרו לפני ה' שלא היה מסך מבדיל בינם לבין ה' כדכתיב (שפי נט) עונותיכם היו מבדילים וגו', וזה יגיד שהיו שלימים עם ה' וכפי זה ידויק על נכון אומרו זה על מעשה האמור בסמוך:

אחר שכתבתי זה בא לידי מדרש חז"ל (במד"ד נקל פ"ב ח') וזה לשונם זה הדבר מה הוא זה הדבר על המילה כמה דתימא זה הדבר אשר מל יהושע עד כאן. ודברי המדרש סתומים וחתומים, וכי באותו יום מל אותם משה, או באותו יום צוה על המילה:

אכן הכוונה היא על ערלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין אביהם שבשמים, גם מרחיק אימתו מלבם, וצוה למול ערלת לבם ובזה יראה להם כבוד ה', והם דברינו עצמם. שוב באה לידי מדרש אחר (כן סוף במו"ד סבל) בילקוט וזה לשונם זה הדבר אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע תעבידו מלבבכם ותהיו כלכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום וכו' ותהיה עבודתכם

מיוחדת לפני דכתיב ומלתם את

לעילוי נשמת
הרה"ח ראובן בן הרה"ח ישראל עוזר קליין זצ"ל
נלב"ע בחג השבועות תשע"א